Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2018 m. rugsėjo 11 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Socialinė politika – Direktyva 2000/78/EB – Vienodas požiūris – Bažnytinių ar kitų organizacijų, kurių veiklą reguliuojančios normos grindžiamos religija ar įsitikinimais, profesinė veikla – Profesiniai reikalavimai – Sąžiningas ir ištikimas bažnyčios ar organizacijos veiklą reguliuojančių normų laikymasis – Sąvoka – Skirtingas požiūris dėl religijos ar įsitikinimų – Vadovaujamas pareigas einančio darbuotojo kataliko atleidimas iš darbo dėl po skyrybų sudarytos antros civilinės santuokos“

Byloje C-68/17

dėl *Bundesarbeitsgericht* (Federalinis darbo teismas, Vokietija) 2016 m. liepos 28 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2017 m. vasario 9 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

IR

prieš

JQ

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kurį sudaro pirmininkas K. Lenaerts, pirmininko pavaduotojas A. Tizzano, kolegijų pirmininkai R. Silva de Lapuerta, T. von Danwitz, J. L. da Cruz Vilaça, A. Rosas ir J. Malenovský, teisėjai E. Juhász, M. Safjan, D. Šváby, A. Prechal, F. Biltgen (pranešėjas), K. Jürimäe, M. Vilaras ir E. Regan,

generalinis advokatas M. Wathelet,

posėdžio sekretorius K. Malacek, administratorius,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2018 m. vasario 27 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– IR, atstovaujamos *Rechtsanwalt* B. Göpfert, M. Ruffert ir G. Thüsing,

– Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos T. Henze, J. Möller ir D. Klebs,

– Lenkijos vyriausybės, atstovaujamos B. Majczyna, A. Siwek ir M. Szwarc,

– Europos Komisijos, atstovaujamos D. Martin ir B.-R. Killmann,

* Proceso kalba: vokiečių.

susipažinęs su 2018 m. gegužės 31 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyvos 2000/78/EB, nustatančios vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus (OL L 303, 2000, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 79), 4 straipsnio 2 dalies išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant JQ ir jo darbdavės IR ginčą dėl JQ atleidimo iš darbo, grindžiamo tariamu pareigos sąžiningai ir ištikimai laikytis IR veiklą reguliuojančių normų nevykdymu, teisėtumo.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

3 Direktyvos 2000/78 4, 23, 24 ir 29 konstatuojamosiose dalyse nustatyta:

„(4) lygybės prieš įstatymą teisė ir teisė į apsaugą nuo diskriminacijos visiems asmenims yra visuotinė teisė, pripažįstama pagal Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją, Jungtinių Tautų konvenciją dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims, Jungtinių Tautų pilietinių ir politinių teisių paktą, Jungtinių Tautų ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktą bei Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją, kurių šalimis signatarėmis yra visos valstybės narės. Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) Konvencija Nr. 111 draudžia diskriminaciją užimtumo ir profesinėje srityse.

<…>

(23) tik kai kuriomis aplinkybėmis galima pateisinti skirtingą požiūrį, jei su religija ar įsitikinimais, negalia, amžiumi ar seksualine orientacija susijusi savybė yra įprastas [esminis] ir lemiantis profesinis reikalavimas, šis tikslas yra teisėtas, o reikalavimas tinkamas. Tokios aplinkybės turėtų būti nurodytos valstybių narių Komisijai pateikiamoje informacijoje.

(24) prie Amsterdamo sutarties Baigiamojo akto pridėtoje Deklaracijoje Nr. 11 dėl bažnytinių ir nereliginių organizacijų statuso Europos Sąjunga atvirai pripažino gerbianti ir nepažeidžianti pagal nacionalinę teisę valstybių narių bažnytinėms ir religinėms asociacijoms ar bendruomenėms suteikto statuso ir kad ji vienodai gerbia filosofinių bei nereliginių organizacijų statusą. Todėl valstybės narės gali toliau taikyti arba nustatyti specialias nuostatas dėl įprastų [esminių], teisėtų ir pateisinamų profesinių reikalavimų, kurių gali prireikti profesinei veiklai vykdyti.

<…>

(29) asmenims, kurie patyrė diskriminaciją dėl religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos, turėtų būti suteiktos tinkamos teisinės apsaugos priemonės. Siekiant garantuoti veiksmingesnę apsaugą, asociacijoms arba juridiniams asmenims turėtų būti suteikta teisė nukentėjusiojo vardu arba jį remiant, kaip tai nustato valstybės narės, dalyvauti procesiniuose veiksmuose, nepažeidžiant nacionalinių proceso taisyklių, reglamentuojančių atstovavimą ir gynybą teismuose.“

4 Šios direktyvos 1 straipsnyje nurodyta:

„Šios direktyvos tikslas – nustatyti kovos su diskriminacija dėl religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos užimtumo ir profesinėje srityje bendrus pagrindus siekiant valstybėse narėse įgyvendinti vienodo požiūrio principą.“

5 Šios direktyvos 2 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyta:

„1. Šioje direktyvoje „vienodo požiūrio principas“ reiškia, kad dėl kurios nors iš 1 straipsnyje nurodytų priežasčių nėra jokios tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos.

2. Šio straipsnio 1 dalyje:

a) tiesioginė diskriminacija yra akivaizdi tada, kai dėl bet kurios iš 1 straipsnyje nurodytų priežasčių su vienu asmeniu elgiamasi mažiau palankiai nei panašioje situacijoje yra, buvo ar galėjo būti elgiamasi su kitu asmeniu;

<…>“

6 Šios direktyvos 4 straipsnis suformuluotas taip:

„1. Nepaisant 2 straipsnio 1 ir 2 dalies [dalių], valstybės narės gali numatyti, kad skirtingas požiūris remiantis savybe, susijusia su kuria nors iš 1 straipsnyje nurodytų priežasčių, nebūtų laikomas diskriminacija, jei dėl konkrečių profesinės veiklos rūšių pobūdžio arba dėl jų vykdymo sąlygų tokia savybė yra įprastas [esminis] ir lemiantis profesinis reikalavimas, šis tikslas yra teisėtas, o reikalavimas proporcingas.

2. Valstybės narės gali toliau taikyti šios direktyvos priėmimo dieną galiojančius nacionalin[ės] teisės aktus arba numatyti ateityje priimti teisės aktus, kuriuose būtų taikoma šios direktyvos priėmimo dieną galiojusi nacionalinė praktika, pagal kuriuos bažnytinių ir kitų valstybinių arba privačių organizacijų, kurių veiklą reguliuojančios normos grindžiamos religija ar įsitikinimais, skirtingas požiūris profesinėje veikloje dėl asmens religijos ar įsitikinimų nėra diskriminacija, jei dėl tokios veiklos pobūdžio arba dėl aplinkybių, kuriomis ji vykdoma, asmens išpažįstama religija ar įsitikinimai atsižvelgiant į organizacijos veiklos normas yra įprastas [esminis], teisėtas ir pateisinamas profesinis reikalavimas. Taikant skirtingą požiūrį atsižvelgiama į valstybių narių konstitucines nuostatas ir principus bei į bendruosius Bendrijos teisės principus ir diskriminavimas dėl kitos priežasties yra nepateisinamas.

Jei šios direktyvos nuostatų laikomasi kitu būdu, ji nepažeidžia bažnytinių ir kitų valstybinių arba privačių organizacijų, kurių veiklą reguliuojančios normos remiasi religija ar įsitikinimais, teisės pagal nacionalines konstitucijas ir įstatymus reikalauti, kad jiems dirbantys asmenys sąžiningai ir ištikimai laikytųsi minėtų organizacijų veiklos normų.“

7 Direktyvos 2000/78 9 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad šioje direktyvoje numatytoms pareigoms vykdyti visiems asmenims, manantiems, kad jie nukentėjo, kadangi jiems nebuvo taikomas vienodo požiūrio principas, būtų prieinamos teismo ir (arba) administracinės procedūros, įskaitant, kai jos mano, kad yra būtina, taikinimo procedūrą, net pasibaigus tariamai diskriminuojantiems santykiams.“

8 Šios direktyvos 10 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Valstybės narės taiko tokias pagal jų nacionalines teismų sistemas priemones, kurios yra būtinos užtikrinti, jog tais atvejais, kai asmenys, manantys, kad jie nukentėjo, kadangi jiems nebuvo taikomas vienodo požiūrio principas, teismui ar kitai kompetentingai institucijai nurodo faktines aplinkybes, leidžiančias daryti prielaidą dėl tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos, pats atsakovas turi įrodyti, kad vienodo požiūrio taikymo principas nebuvo pažeistas.“

Vokietijos teisė

GG

9 1949 m. gegužės 23 d. *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland* (Vokietijos Federacinės Respublikos Pagrindinis Įstatymas; *BGBl.* 1949 I, p. 1; toliau – GG) 4 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyta:

„1. Tikėjimo, sąžinės, religijos ir įsitikinimų laisvė neliečiama.

2. Užtikrinama laisvė praktikuoti religiją.“

10 Remiantis GG 140 straipsniu, 1919 m. rugpjūčio 11 d. *Weimarer Reichsverfasssung* (Veimaro Konstitucija; toliau – WRV) 136–139 ir 141 straipsnių nuostatos yra GG dalis.

11 WRV 137 straipsnyje nustatyta:

„1. Valstybinės bažnyčios nėra.

2. Laisvė kurti religines bendruomenes garantuojama. Jos gali jungtis be jokių apribojimų valstybės teritorijoje.

3. Religinės bendruomenės reguliuoja ir tvarko savo reikalus savarankiškai laikydamosi visiems galiojančių įstatymų. Jos paskirsto savo darbo vietas nesikišant centrinei vyriausybei ar vietos valdžios institucijoms.

<…>

7. Asociacijos, kurios siekia skatinti tam tikrą visuomenės ideologinį įsitikinimą, turi tokį patį statusą kaip religinės bendruomenės.“

12 Remiantis *Bundesverfassungsgericht* (Federalinis Konstitucinis Teismas, Vokietija) jurisprudencija, pagal GG 140 straipsnį, siejamą su WRV 137 straipsnio 3 dalimi, garantuojamą bažnyčių laisvo apsisprendimo teisę turi ne tik pačios bažnyčios, kaip religinės bendruomenės, bet ir visos joms konkrečiai pavaldžios įstaigos, jeigu ir tiek, kiek jos, remdamosi religiniu identitetu ir savo tikslu ar paskirtimi, turi vykdyti bažnyčios užduotis ir funkcijas.

Apsaugos nuo neteisėto atleidimo įstatymas

13 Pagrindinėje byloje taikytinos redakcijos 1969 m. rugpjūčio 25 d. *Kündigungsschutzgesetz* (Apsaugos nuo neteisėto atleidimo įstatymas; *BGBl.* 1969 I, p. 1317) 1 straipsnyje nustatyta:

„Socialiai nepateisinamas darbo santykių nutraukimas

1. Darbuotojo darbo santykių, kurie toje pačioje įmonėje nenutrūkstamai tęsėsi ilgiau kaip šešis mėnesius, nutraukimas teisiškai negalioja, jei jis socialiai nepateisinamas.

2. Socialiai nepateisinamu laikomas darbo santykių nutraukimas, kurį nulėmė ne priežastys, susijusios su darbuotojo asmeniu ar jo elgesiu, arba ne skubūs įmonės veiklos poreikiai, kurie būtų nesuderinami su tolesniu darbuotojo darbu šioje įmonėje. <…>“

AGG

14 2006 m. rugpjūčio 14 d. *Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz* (Bendrasis įstatymas dėl vienodo požiūrio; *BGBl.* 2006 I, p. 1897; toliau – AGG) į Vokietijos teisę perkelta Direktyva 2000/78.

15 AGG 1 straipsnyje, kuriame nurodytas įstatymo tikslas, nustatyta:

„Šiuo įstatymu siekiama užkirsti kelią bet kokiai diskriminacijai dėl rasės ar etninės kilmės, lyties, religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos ar ją pašalinti.“

16 AGG 7 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Darbuotojai neturi būti diskriminuojami dėl 1 straipsnyje išvardytų pagrindų. Šis draudimas taikomas ir tais atvejais, kai diskriminuojantis asmuo tik daro prielaidą dėl vieno iš 1 straipsnyje išvardytų pagrindų buvimo.“

17 AGG 9 straipsnyje nurodyta:

„1. Nepažeidžiant [šio įstatymo] 8 straipsnio, skirtingas požiūris dėl religijos ar tikėjimo taip pat priimtinas įsidarbinant religinėse bendruomenėse ar joms pavaldžiose įstaigose, neatsižvelgiant į jų teisinį statusą, arba asociacijose, kurios siekia visuomenėje skatinti religiją ar tikėjimą, kai tam tikros religijos ar tikėjimo išpažinimas sudaro pagrįstą profesinį reikalavimą, atsižvelgiant į [religinės bendruomenės ar asociacijos] teisę į apsisprendimą arba veiklos pobūdį.

2. Skirtingo požiūrio dėl religijos ar tikėjimo draudimas netaikomas 1 dalyje nurodytų religinių bendruomenių, joms pavaldžių įstaigų, neatsižvelgiant į jų teisinį statusą, arba asociacijų, kurios siekia visuomenėje skatinti religiją ar tikėjimą, teisei iš savo darbuotojų reikalauti elgtis sąžiningai ir ištikimai pagal jų atitinkamą identitetą.“

Kanonų teisė

18 Remiantis *Codex Iuris Canonici* (Kanonų teisės kodeksas) 1085 kanonu:

„§ 1. [Negaliojančią santuoką sudaro] tas, kuris yra saistomas ankstesnės santuokos, kad ir neįvykdytos, ryšio.

§ 2. Net jei ankstesnė santuoka dėl kokios nors priežasties būtų negaliojanti ar nutraukta, dėl to neleidžiama sudaryti kitos santuokos, kol teisėtai ir aiškiai nebus nustatytas ankstesniosios niekinumas ar nutraukimas.“

19 1993 m. rugsėjo 22 d. *Grundordnung des kirchlichen Dienstes im Rahmen kirchlicher Arbeitsverhältnisse* (Pagrindinė bažnytinės tarnybos pagal bažnytinius darbo santykius tvarka; *Amtsblatt des Erzbistums Köln*, p. 222; toliau – 1993 m. *GrO*) 1 straipsnyje nustatyta:

„Pagrindiniai bažnytinės tarnybos principai

Visi bet kurioje Katalikų bažnyčios organizacijoje dirbantys asmenys savo darbu, neatsižvelgiant į pareigas, kartu prisideda prie to, kad organizacija galėtų įvykdyti jai tenkančią Bažnyčios misijos dalį (tarnybos bendruomenė). <…>“

20 1993 m. *GrO* 4 straipsnyje „Lojalumo įsipareigojimai“ nustatyta:

„1. Iš darbuotojų katalikų tikimasi, kad jie pripažins ir laikysis katalikų doktrinos ir etikos principų. Visų pirma sielovados, katechetinėje ir ugdymo tarnyboje ir pagal *Missio canonica* dirbantys darbuotojai ir darbuotojos savo asmeniniame gyvenime turi laikytis katalikų doktrinos ir etikos principų. Tai taikoma ir vadovaujantiems darbuotojams ir darbuotojoms.

2. Iš darbuotojų krikščionių nekatalikų tikimasi, kad jie pripažins Evangelijos tiesas ir vertybes ir prisidės, kad jų būtų laikomasi organizacijoje.

<…>

4. Nė vieno darbuotojo ir darbuotojos elgesys negali būti antiklerikalinis. Darbuotojai ir darbuotojos savo asmeniniu gyvenimu ir elgesiu tarnyboje negali menkinti Bažnyčios ir organizacijos, kurioje jie dirba, patikimumo.“

21 1993 m. *GrO* 5 straipsnyje „Lojalumo įsipareigojimų pažeidimas“ nustatyta:

„1. Jei darbuotojas ar darbuotoja nebeatitinka darbo reikalavimų, darbdavys su juo ar ja tardamasis turi bandyti šį trūkumą per kurį laiką pašalinti. <…> Kaip kraštutinė priemonė galimas darbo santykių nutraukimas.

2. Bažnytinės priežastys, dėl kurių gali būti nutraukti darbo santykiai, yra visų pirma šie šiurkštūs lojalumo pažeidimai:

<…>

– pagal Bažnyčios doktriną ir jos teisės sistemą negaliojančios santuokos sudarymas,

<…>

3. Jei veiksmą, kuris pagal 2 dalį apskritai gali būti darbo santykių nutraukimo motyvas, atlieka <…> vadovaujantys darbuotojai ar darbuotojos, tolesnis jų darbas negalimas. Išimties tvarka darbo santykių galima nenutraukti, jei dėl svarbių priežasčių konkrečiu atveju tai atrodo neproporcinga.“

22 1996 m. lapkričio 5 d. *Grundordnung für katholische Krankenhäuser in Nordrhein-Westfalen* (Pagrindinė Šiaurės Reino-Vestfalijos katalikiškųjų ligoninių tvarka; *Amtsblatt des Erzbistums Köln*, p. 321) nustatyta:

„A. Priklausymas Bažnyčiai

<…>

6. Organizacijoms taikoma remiantis Vokietijos vyskupų pareiškimu dėl bažnytinės tarnybos išleista [1993 m. *GrO*] su pakeitimais ir papildymais. Vadovaujančiais darbuotojais pagal šią tvarką laikomi ligoninių administracijos nariai ir skyrių gydytojai.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

23 IR yra pagal Vokietijos teisę reglamentuojama ribotos atsakomybės bendrovė. Jos veiklos tikslas – *Carito* (Tarptautinė nesiekianti pelno katalikiškų organizacijų konfederacija), kaip Romos katalikų bažnyčios būties ir prigimties išraiškos, užduočių vykdymas, be kita ko, valdant ligonines. Visų pirma IR nesiekia pelno ir yra kontroliuojama Kelno (Vokietija) katalikų arkivyskupo.

24 JQ išpažįsta katalikų tikėjimą. Jis yra gydytojas ir nuo 2000 m. dirba IR ligoninės Vidaus ligų skyriaus vyriausiuoju gydytoju pagal darbo sutartį, sudarytą remiantis 1993 m. *GrO*.

25 JQ buvo sudaręs santuoką pagal katalikų apeigas. 2005 m. jo pirmoji sutuoktinė apsigyveno atskirai, o 2008 m. kovo mėn. jų santuoka buvo nutraukta. 2008 m. rugpjūčio mėn. JQ sudarė civilinę santuoką su antrąja sutuoktine, nors pirmoji santuoka nebuvo anuliuota.

26 Sužinojusi apie šią naują santuoką, IR 2009 m. kovo 30 d. dokumentu nutraukė darbo santykius su JQ nuo 2009 m. rugsėjo 30 d.

27 JQ dėl šio atleidimo iš darbo pareiškė ieškinį *Arbeitsgericht* (Darbo teismas, Vokietija), kuriame tvirtino, kad jo antroji santuoka negalėjo būti tinkamas to atleidimo pagrindas. Anot JQ, jo atleidimas iš darbo pažeidė vienodo požiūrio principą, nes pagal 1993 m. *GrO*, jeigu naują santuoką sudarytų Evangelikų bažnyčiai priklausantis arba jokio tikėjimo neišpažįstantis vyriausiasis gydytojas, tai neturėtų jokių pasekmių jo darbo santykiams su IR.

28 IR tvirtino, kad JQ atleidimas iš darbo buvo socialiai pateisinamas. Kadangi jis ėjo vadovaujamas pareigas, kaip tai suprantama pagal 1993 m. *GrO* 5 straipsnio 3 dalį, sudarydamas pagal kanonų teisę negaliojančią santuoką, jis šiurkščiai pažeidė iš darbo sutarties, sudarytos su IR, kylančias pareigas.

29 *Arbeitsgericht* (Darbo teismas) tenkino JQ ieškinį. *Landesarbeitsgericht* (Apygardos darbo teismas, Vokietija) atmetė dėl šio sprendimo IR pateiktą apeliacinį skundą. IR pateikė kasacinį skundą; šį skundą *Bundesarbeitsgericht* (Federalinis darbo teismas, Vokietija) atmetė 2011 m. rugsėjo 8 d. sprendimu, o jame iš esmės nurodė, kad JQ atleidimas iš darbo nepagrįstas, nes IR nebūtų atleidusi iš darbo antrą santuoką sudariusių tokias pačias kaip JQ pareigas einančių darbuotojų nekatalikų.

30 IR kreipėsi į *Bundesverfassungsgericht* (Federalinis Konstitucinis Teismas, Vokietija). Šis teismas 2014 m. spalio 22 d. nutartimi panaikino *Bundesarbeitsgericht* (Federalinis darbo teismas) sprendimą ir bylą grąžino nagrinėti iš naujo.

31 *Bundesarbeitsgericht* (Federalinis darbo teismas) mano, kad pagrindinės bylos baigtį lems tai, ar, atsižvelgiant į AGG 9 straipsnio 2 dalį, IR teisėtai atleido iš darbo JQ. Vis dėlto šis teismas pažymėjo, kad ši nuostata turi būti aiškinama taip, kad atitiktų Sąjungos teisę, todėl šios bylos baigtį lems Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalies antros pastraipos, kuri į nacionalinę teisę perkelta AGG 9 straipsnio 2 dalimi, išaiškinimas.

32 Konkrečiau kalbant, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas kelia klausimą, ar, pirma, tokiai privatinės teisės reglamentuojamai Katalikų bažnyčios valdomai kapitalo bendrovei kaip IR taikoma Direktyvos Nr. 2000/78 4 straipsnio 2 dalies antra pastraipa, todėl ji turi teisę reikalauti, kad darbuotojai sąžiningai ir ištikimai laikytųsi šios bažnyčios veiklos normų. Tas teismas mano, jog neatmestina galimybė, kad, remiantis Sąjungos teise, tokiai privatinės teisės reglamentuojamai sveikatos sektoriuje pagal rinkos dėsnius veikiančiai kapitalo bendrovei draudžiama remtis specifinėmis bažnyčios teisėmis.

33 Šiuo atžvilgiu tas teismas abejoja, ar bažnytinės ar kitos valstybinės arba privačios organizacijos, kurių veiklą reguliuojančios normos grindžiamos religija ar įsitikinimais, gali pačios galutinai nustatyti, ką reiškia sąžiningai ir ištikimai laikytis „organizacijų veiklos normų“, kaip tai suprantama pagal

Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalies antrą pastraipą, ir ar jos taip pat savarankiškai gali nustatyti, – nes pagal Vokietijos konstitucinę teisę jos turi teisę tai daryti, – ištikimumo pareigos laipsnį tas pačias vadovaujamas pareigas einantiems asmenims vien pagal darbuotojų išpažįstamą tikėjimą.

34 Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad po to, kai Teisingumo Teismas išaiškins Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalies antrą pastraipą, jis, atsižvelgdamas į visas nacionalinės teisės nuostatas ir taikydamas pagal tą teisę pripažintus aiškinimo metodus, turės nuspręsti, ar ir kiek AGG 9 straipsnio 2 dalis gali būti aiškinama taip, kad atitiktų Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalį, ir, jeigu ši nacionalinė nuostata negalės būti aiškinama taip, kad atitiktų šią direktyvą, ar ji turės būti visiškai arba iš dalies netaikoma.

35 Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, viena vertus, siekia išsiaiškinti, ar Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 21 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu diskriminacijos dėl religijos ar tikėjimo draudimu privačiam asmeniui suteikiama subjektinė teisė, kuria jis gali remtis nacionaliniuose teismuose ir kuri įpareigoja šiuos teismus privačių asmenų ginčuose netaikyti su šiuo draudimu nesuderinamų nacionalinės teisės nuostatų. Antra vertus, tas teismas pripažino, kad Chartija įsigaliojo tik 2009 m. gruodžio 1 d., o nagrinėjamo atleidimo iš darbo data – 2009 m. kovo mėn., vis dėlto jis patikslino, jog negalima paneigti, kad bet kokios diskriminacijos dėl religijos ar tikėjimo draudimas jau egzistavo kaip bendrasis Sąjungos teisės principas. Taigi, remiantis Sąjungos teisės viršenybės principu, ši teisė viršesnė už nacionalinę teisę, įskaitant konstitucinę teisę.

36 Trečia, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, kokiais kriterijais reikia remtis nustatant, ar reikalavimas sąžiningai ir ištikimai laikytis normų atitinka Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalies antrą pastraipą.

37 Šiomis sąlygomis *Bundesarbeitsgericht* (Federalinis darbo teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar [Direktyvos 2000/78] 4 straipsnio 2 dalies antrą pastraipą reikia aiškinti taip, kad bažnytinė organizacija gali privalomai nurodyti kitai organizacijai, tokiai kaip kasatorė šioje byloje, iš vadovaujamas pareigas einančių darbuotojų reikalaujant elgtis ištikimai ir sąžiningai skirtingai traktuoti darbuotojus, priklausančius šiai bažnytinei organizacijai, ir darbuotojus, priklausančius kitai arba nepriklausančius jokiai bažnytinei organizacijai?

2. Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta neigiamai:
   a) ar tokia nacionalinės teisės nuostata, kaip šiuo atveju nagrinėjama [AGG] 9 straipsnio 2 dalis, pagal kurią toks skirtingas požiūris dėl darbuotojų išpažįstamos religijos pateisinamas atitinkamu bažnytinės organizacijos identitetu, šioje byloje turi būti netaikoma;
   b) kokie reikalavimai pagal [Direktyvos 2000/78] 4 straipsnio 2 dalies antrą pastraipą taikomi iš bažnytinės organizacijos arba kitos šioje teisės normoje minimos organizacijos darbuotojų reikalaujant sąžiningai ir ištikimai laikytis organizacijos veiklos normų?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo ir antrojo klausimo antros dalies

38 Pirmuoju klausimu ir antrojo klausimo antra dalimi, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalies antrą pastraipą reikia aiškinti taip, kad bažnytinė ar kita organizacija, kurios veiklą reguliuojančios normos grindžiamos religija ar įsitikinimais, valdanti ligoninę, kurios teisinė forma – privatinės teisės reglamentuojama kapitalo bendrovė, gali galutinai nuspręsti vadovaujamas pareigas

einantiems savo darbuotojams nustatyti skirtingus sąžiningo ir ištikimo normų laikymosi reikalavimus, atsižvelgdama į tai, kokią religiją išpažįsta šie darbuotojai, arba į tai, kad neišpažįsta jokios religijos, ir, jei taip nėra, kokiais kriterijais remiantis reikia tikrinti, ar kiekvienu konkrečiu atveju tokie reikalavimai atitinka šią nuostatą.

39 Visų pirma, atsižvelgiant į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pateiktus paaiškinimus, kiek tai susiję su Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalies antros pastraipos *ratione personae* taikymo sritimi, reikia nustatyti, ar aplinkybė, kad pagrindinėje byloje subjektas, iš savo darbuotojų reikalavęs sąžiningo ir ištikimo normų laikymosi, yra privatinės teisės reglamentuojama kapitalo bendrovė, gali jai sutrukdyti remtis šia nuostata.

40 Šiuo klausimu reikia konstatuoti, kad, atsižvelgiant į tai, jog Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalies antroje pastraipoje apibrėžiant šią *ratione personae* taikymo sritį vartojami bendro pobūdžio terminai, t. y. „bažnytin[ės] ir kit[os] valstybin[ės] arba privači[os] organizacij[os]“, su atitinkamo subjekto teisiniu pobūdžiu ir teisine forma susiję argumentai negali daryti poveikio šios nuostatos taikymui esant tokiai situacijai, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje. Konkrečiai kalbant, nurodytos privačios organizacijos apima įstaigas, kurios, kaip IR, įsteigtos pagal privatinę teisę.

41 Atsižvelgiant į tai, reikia patikslinti, kad, pirma, Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalies antros pastraipos nuostatos taikomos tik bažnytinėms ir kitoms valstybinėms arba privačioms organizacijoms, „kurių veiklą reguliuojančios normos remiasi religija ar įsitikinimais“.

42 Be to, Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalies antroje pastraipoje nurodyti tokiose bažnyčiose ir organizacijose „dirbantys asmenys“, o tai reiškia, kad šios nuostatos, kaip ir šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos, taikymo sritis apima jų profesinę veiklą.

43 Antra, dėl nacionalinių teismų vykdomos Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalies antros pastraipos taikymo kontrolės primintina, jog Teisingumo Teismas, nagrinėdamas bylą, susijusią su šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos išaiškinimu, nusprendė, kad ši nuostata turi būti aiškinama taip, kad, jei bažnyčia ar kita organizacija, kurios veiklą reguliuojančios normos grindžiamos religija ar įsitikinimais, grįsdama sprendimą ar aktą, kuriuo atmetama asmens kandidatūra į darbo vietą jos vidaus struktūroje, teigia, kad dėl atitinkamos veiklos pobūdžio ar vykdymo sąlygų religija yra esminis, teisėtas ir pateisinamas profesinis reikalavimas, atsižvelgiant į šios bažnyčios ar organizacijos veiklą reguliuojančias normas, tokiam teiginiui prireikus turi būti galima taikyti veiksmingą teismo kontrolę, kad būtų patikrinta, ar nagrinėjamu atveju laikytasi toje nuostatoje įtvirtintų kriterijų (2018 m. balandžio 17 d. Sprendimas *Egenberger*, C-414/16, EU:C:2018:257, 59 punktas).

44 Be to, aplinkybė, kad Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalies pirmoje pastraipoje daroma nuoroda į šios direktyvos priėmimo dieną galiojančius nacionalinės teisės aktus ir nacionalinę praktiką, negali būti aiškinama kaip leidimas valstybėms narėms netaikyti šioje nuostatoje nurodytų kriterijų veiksmingos teisminės kontrolės laikymuisi (šiuo klausimu žr. 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Egenberger*, C-414/16, EU:C:2018:257, 54 punktą).

45 Teisingumo Teismo pateikti argumentai dėl šios veiksmingos teisminės kontrolės reikalavimo, grindžiami Direktyvos 2000/78 tikslu, kontekstu, kuriame taikoma 4 straipsnio 2 dalis, pagal 9 ir 10 straipsnius iš valstybių narių reikalaujamomis suteikti garantijomis, kad būtų vykdomi įsipareigojimai pagal tą direktyvą ir apsaugoti asmenys, manantys, kad nukentėjo nuo diskriminacijos, ir Chartijos 47 straipsnyje įtvirtinta teise į veiksmingą teisminę gynybą (šiuo klausimu žr. 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Egenberger*, C-414/16, EU:C:2018:257, 47–49 punktus), taip pat taikytini ir tokiomis aplinkybėmis, kaip nagrinėjamos pagrindinėje byloje, kai privati organizacija, grįsdama sprendimą atleisti iš darbo vieną iš savo darbuotojų, remiasi tuo, kad jis sąžiningai ir ištikimai nesilaikė jos veiklos normų, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalies antrą pastraipą.

46 Iš tikrųjų šioje antroje pastraipoje, palyginti su tos direktyvos 4 straipsnio 2 dalies pirma pastraipa, yra patikslinimas, t. y. be kitų profesinių reikalavimų, kuriuos bažnytinė ar kita valstybinė arba privati organizacija, kurios veiklą reguliuojančios normos grindžiamos religija ar įsitikinimais, gali kelti jose dirbantiems asmenims, nurodytas ir reikalavimas, kad šie asmenys sąžiningai ir ištikimai laikytųsi šios bažnyčios ar organizacijos veiklos normų. Vis dėlto, kaip matyti būtent iš įterptos konstrukcijos „jei šios direktyvos nuostatų laikomasi kitu būdu“, šia galimybe turi būti naudojamasi laikantis kitų Direktyvos 2000/78 nuostatų, visų pirma šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalies pirmoje pastraipoje nustatytų kriterijų, dėl kurių laikymosi prireikus turi būti galimybė taikyti veiksmingą teisminę kontrolę, kaip priminta šio sprendimo 43 punkte.

47 Taigi, priešingai, nei tvirtina būtent IR ir Vokietijos vyriausybė, bažnytinės ar kitos valstybinės arba privačios organizacijos, kurios veiklą reguliuojančios normos grindžiamos religija ar įsitikinimais, keliamo reikalavimo sąžiningai ir ištikimai laikytis jos veiklos normų teisėtumas turi būti nagrinėjamas atsižvelgiant ne vien į nacionalinę teisę, bet ir į Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalies nuostatas ir joje įtvirtintus kriterijus, kurių laikymuisi negali būti netaikoma veiksminga teisminė kontrolė.

48 SESV 17 straipsnis nepaneigia šios išvados. Iš tikrųjų, pirma, šios nuostatos formuluotė iš esmės atitinka prie Amsterdamo sutarties Baigiamojo akto pridėtos Deklaracijos Nr. 11 dėl bažnytinių ir nereliginių organizacijų statuso formuluotę. Tai, kad ši deklaracija aiškiai nurodyta Direktyvos 2000/78 24 konstatuojamojoje dalyje, rodo, jog Sąjungos teisės aktų leidėjas tikrai atsižvelgė į tą deklaraciją priimdamas šią direktyvą, ypač jos 4 straipsnio 2 dalį, nes šioje nuostatoje aiškiai nurodomi šios direktyvos priėmimo dieną galioję nacionalinės teisės aktai ir nacionalinė praktika. Antra, žinoma, SESV 17 straipsnyje įtvirtintas Sąjungos neutralitetas valstybių narių santykių su bažnyčiomis ir religinėmis asociacijomis ar bendruomenėmis organizavimo atžvilgiu, tačiau jis nepanaikina veiksmingos teisminės kontrolės dėl Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalyje įtvirtintų kriterijų laikymosi (šiuo klausimu žr. 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Egenberger*, C-414/16, EU:C:2018:257, 56–58 punktus).

49 Trečia, dėl Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalies antros pastraipos taikymo sąlygų reikia akcentuoti, kad atsižvelgiant į tai, kas nurodyta šio sprendimo 46 punkte, skirtingas požiūris dėl reikalavimo sąžiningai ir ištikimai laikytis darbdavio veiklą reguliuojančių normų, kaip antai nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kuris, neginčijama, grindžiamas tik darbuotojų išpažįstamu tikėjimu, be kita ko, turi atitikti šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalies pirmoje pastraipoje nustatytus kriterijus.

50 Šiuo klausimu Teisingumo Teismas nusprendė, kad iš šios nuostatos aiškiai išplaukia, jog religija ar įsitikinimai prireikus gali būti toks esminis, teisėtas ir pateisinamas profesinis reikalavimas atsižvelgiant būtent į nagrinėjamos bažnyčios ar organizacijos atitinkamos veiklos, kaip ji suprantama pagal tą nuostatą, „pobūdį“ ar jos vykdymo „sąlygas“. Taigi skirtingo požiūrio dėl religijos ar įsitikinimų teisėtumas pagal šią nuostatą priklauso nuo galimo objektyviai patikrinti tiesioginio ryšio tarp darbdavio taikomo profesinio reikalavimo ir atitinkamos veiklos. Toks ryšys gali kilti arba iš šios veiklos pobūdžio, pavyzdžiui, kai ją vykdant dalyvaujama nustatant atitinkamos bažnyčios ar organizacijos veiklos normas arba prisidedama prie jos tikėjimo sklaidos misijos, arba iš sąlygų, kuriomis ši veikla turi būti vykdoma, pavyzdžiui, iš būtinumo užtikrinti patikimą bažnyčios ar organizacijos atstovavimą palaikant išorės santykius (šiuo klausimu žr. 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Egenberger*, C-414/16, EU:C:2018:257, 62 ir 63 punktus).

51 Konkrečiau kalbant, dėl Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalies pirmoje pastraipoje nustatytų trijų kriterijų Teisingumo Teismas pirmiausia patikslino, jog būdvardžio „esminis“ vartojimas reiškia, kad religijos ar įsitikinimų, kuriais grindžiamos atitinkamos bažnyčios ar organizacijos veiklą reguliuojančios normos, išpažinimas turi būti būtinas dėl nagrinėjamos profesinės veiklos svarbos šių normų įtvirtinimui arba šios bažnyčios ar organizacijos naudojimuisi teise į autonomiją, pripažintą SESV 17 straipsnyje ir Chartijos 10 straipsnyje (šiuo klausimu žr. 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Egenberger*, C-414/16, EU:C:2018:257, 50 ir 65 punktus).

52 Toliau Teisingumo Teismas nurodė, kad Sąjungos teisės aktų leidėjo vartojamas būdvardis „teisėtas“ rodo, jog jis ketino užtikrinti, kad reikalavimu išpažinti religiją ar įsitikinimus, kuriais grindžiamos atitinkamos bažnyčios ar organizacijos veiklą reguliuojančios normos, nesiekiama tikslo, nesuderinamo su šiomis normomis arba su šios bažnyčios ar organizacijos naudojimusi teise į autonomiją (2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Egenberger*, C-414/16, EU:C:2018:257, 66 punktas).

53 Galiausiai būdvardis „pateisinamas“ reiškia ne tik tai, kad Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalyje įtvirtintų kriterijų laikymosi kontrolę gali atlikti nacionalinis teismas, bet ir tai, kad šį profesinį reikalavimą nustačiusi bažnyčia ar organizacija privalo įrodyti, kad nagrinėjamo atvejo faktinėmis aplinkybėmis tariamas pavojus pažeisti jos veiklą reguliuojančias normas arba teisę į autonomiją yra tikėtinas ir rimtas, todėl nustatyti tokį reikalavimą būtina (šiuo klausimu žr. 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Egenberger*, C-414/16, EU:C:2018:257, 67 punktą).

54 Šiuo aspektu Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalies pirmoje pastraipoje nurodytas reikalavimas turi atitikti proporcingumo principą, o tai reiškia, kad nacionaliniai teismai turi patikrinti, ar tas reikalavimas yra tinkamas ir neviršija to, kas būtina užsibrėžtam tikslui pasiekti (2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Egenberger*, C-414/16, EU:C:2018:257, 68 punktas).

55 Iš to, kas išdėstyta šio sprendimo 49–54 punktuose, matyti, kad bažnytinė ar kita valstybinė arba privati organizacija, kurios veiklą reguliuojančios normos grindžiamos religija ar įsitikinimais, gali skirtingai vertinti vadovaujamas pareigas einančius darbuotojus pagal jų išpažįstamą šios bažnyčios ar šios kitos organizacijos religiją ar įsitikinimus, kiek tai susiję su reikalavimu sąžiningai ir ištikimai laikytis šių veiklos normų, tik jeigu, atsižvelgiant į atitinkamos profesinės veiklos pobūdį arba jos vykdymo kontekstą, religija ar įsitikinimai yra esminis, teisėtas ir pateisinamas profesinis reikalavimas, atsižvelgiant į tas veiklą reguliuojančias normas.

56 Šiuo klausimu pažymėtina, kad galiausiai nacionalinis teismas, kuris vienintelis turi kompetenciją vertinti faktines aplinkybes, turės nustatyti, ar reikalavimo sąžiningai ir ištikimai laikytis normų taikymas tik vadovaujamas pareigas einantiems darbuotojams dėl jų religijos ar įsitikinimų, kuriais grindžiamos atitinkamos bažnyčios ar organizacijos veiklos normos, yra esminis, teisėtas ir pateisinamas reikalavimas, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalies pirmą pastraipą, vis dėlto Teisingumo Teismas turi kompetenciją, remdamasis pagrindinės bylos medžiaga ir jam pateiktomis rašytinėmis ir žodinėmis pastabomis, pateikti gaires, kurios leis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui priimti sprendimą jo nagrinėjamoje byloje.

57 Šiuo atveju pagrindinėje byloje nagrinėjamas reikalavimas susijęs su Katalikų bažnyčios veiklą reguliuojančiose normose nustatyto reikalavimo, t. y. santuokos šventumo ir nenutraukiamumo, paisymu.

58 Vis dėlto šios santuokos koncepcijos paisymas nėra būtinas IR veiklos normoms įtvirtinti, atsižvelgiant į JQ vykdomą profesinę veiklą, t. y. medicininės konsultacijas ir gydymą ligoninėje ir vadovavimą Vidaus ligų skyriui. Taigi tai neturėtų būti esminė profesinės veiklos sąlyga, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalies pirmą pastraipą, vis dėlto tai turės patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

59 Išvadą, kad šis atitinkamos organizacijos veiklos normų aspekto paisymas šiuo atveju nėra esminis profesinis reikalavimas, pagrindžia aplinkybė, kurią Teisingumo Teisme vykusiame posėdyje patvirtino IR ir kurią priminė generalinis advokatas išvados 67 punkte, kad į atsakingas vadovaujamas medikų pareigas, analogiškas toms, kurias užėmė JQ, buvo priimami ir IR darbuotojai nekatalikai, taigi jiems nebuvo keliamas reikalavimas sąžiningai ir ištikimai laikytis IR veiklos normų.

60 Toliau pažymėtina, jog, atsižvelgiant į Teisingumo Teismui pateiktą bylos medžiagą, neatrodo, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamas reikalavimas pateisinamas, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalies pirmą pastraipą. Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį

sprendimą pateikęs teismas turės patikrinti, ar IR įrodė, kad atsižvelgiant į pagrindinės bylos aplinkybes egzistuoja tikėtinas ir rimtas pavojus pažeisti jos veiklą reguliuojančias normas ar teisę į autonomiją (šiuo klausimu žr. 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Egenberger*, C-414/16, EU:C:2018:257, 67 punktą).

61 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pirmąjį klausimą ir antrojo klausimo antrą dalį reikia atsakyti, kad Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalies antra pastraipa turi būti aiškinama taip:

– pirma, bažnyčia ar kita organizacija, kurios veiklą reguliuojančios normos grindžiamos religija ar įsitikinimais, valdanti ligoninę, kurios teisinė forma – privatinės teisės reglamentuojama kapitalo bendrovė, gali nuspręsti vadovaujamas pareigas einantiems savo darbuotojams taikyti kitokius sąžiningo ir ištikimo šią veiklą reguliuojančių normų laikymosi reikalavimus, atsižvelgdama į šių darbuotojų išpažįstamą tikėjimą ar į tai, kad jie neišpažįsta jokio tikėjimo, tik jeigu prireikus šiam sprendimui gali būti taikoma veiksminga teisminė kontrolė, kad būtų patikrinta, ar jis atitinka šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalyje nustatytus kriterijus, ir,

– antra, skirtingas vadovaujamas pareigas einančių darbuotojų vertinimas atsižvelgiant į jų išpažįstamą tikėjimą ar į tai, kad jie neišpažįsta jokio tikėjimo, dėl sąžiningo ir ištikimo šią veiklą reguliuojančių normų laikymosi reikalavimo atitinka tą direktyvą, tik jeigu dėl atitinkamos profesinės veiklos pobūdžio ar jos vykdymo konteksto religija ar įsitikinimai yra esminis, teisėtas ir pateisinamas profesinis reikalavimas pagal aptariamos bažnyčios ar organizacijos veiklą reguliuojančias normas ir atitinka proporcingumo principą, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

Dėl antrojo klausimo pirmos dalies

62 Antrojo klausimo pirma dalimi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar pagal Sąjungos teisę nacionalinis teismas, nagrinėdamas privačių asmenų ginčą, turi netaikyti nacionalinės nuostatos, kuri negali būti aiškinama taip, kad atitiktų Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalies antrą pastraipą.

63 Šiuo klausimu reikia priminti, kad nacionaliniai teismai, atsižvelgdami į nacionalinės teisės normų visetą ir taikydami joje pripažintus aiškinimo metodus, turi nuspręsti, ar ir kiek nacionalinės teisės nuostatą, kaip antai AGG 9 straipsnio 2 dalį, galima aiškinti laikantis Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalies, kad neprireiktų nacionalinės teisės aiškinti *contra legem* (šiuo klausimu žr. 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Egenberger*, C-414/16, EU:C:2018:257, 71 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

64 Be to, Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo reikalavimas apima nacionaliniams teismams nustatytą pareigą prireikus pakeisti suformuotą nacionalinę jurisprudenciją, jeigu paaiškėja, kad ji pagrįsta su direktyvos tikslais nesuderinamu nacionalinės teisės išaiškinimu (2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Egenberger*, C-414/16, EU:C:2018:257, 72 punktas ir nurodyta jurisprudencija).

65 Taigi nacionalinis teismas negali pagrįstai manyti, jog neturi galimybės aiškinti nacionalinės teisės nuostatos taip, kad ji atitiktų Sąjungos teisę, vien dėl to, jog buvo nuolat pateikiamas toks šios nuostatos išaiškinimas, kuris neatitiko Sąjungos teisės (2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Egenberger*, C-414/16, EU:C:2018:257, 73 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

66 Todėl šiuo atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turės patikrinti, ar pagrindinėje byloje nagrinėjama nuostata gali būti aiškinama taip, kad atitiktų Direktyvą 2000/78.

67 Jeigu nebus galimybės pagrindinėje byloje nagrinėjamos nuostatos aiškinti taip, kad ji atitiktų Sąjungos teisę, reikia priminti, kad, pirma, pačioje Direktyvoje 2000/78 neįtvirtintas vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje principas, kildinamas iš įvairių tarptautinės teisės dokumentų ir valstybėms narėms bendrų konstitucinių tradicijų, o vienintelis jos tikslas – šiose srityse nustatyti bendruosius kovos su diskriminacija dėl įvairių priežasčių, tarp kurių yra religija ar įsitikinimai, pagrindus, kaip matyti iš jos 1 straipsnio pavadinimo (2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Egenberger*, C-414/16, EU:C:2018:257, 75 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

68 Antra, nacionalinis teismas, susidūręs su pirmesniame punkte nurodyta situacija, privalo pagal savo kompetenciją užtikrinti iš Sąjungos teisės privatiems asmenims kylančią teisinę apsaugą ir garantuoti visišką šios teisės veiksmingumą prireikus netaikydamas nė vienos nediskriminavimo dėl religijos ar įsitikinimų principui prieštaraujančios nacionalinės teisės akto nuostatos (kiek tai susiję su nediskriminavimo dėl amžiaus principu, žr. 2016 m. balandžio 19 d. Sprendimo *DI*, C-441/14, EU:C:2016:278, 35 punktą).

69 Iš tikrųjų iki Lisabonos sutarties, pagal kurią Chartijai suteikta tokia pati teisinė galia kaip Sutartims, įsigaliojimo šis principas buvo kildinamas iš valstybių narių bendrų konstitucinių tradicijų. Taigi visiškas diskriminacijos dėl religijos ar tikėjimo draudimas yra privalomas kaip bendrasis Sąjungos teisės principas, dabar įtvirtintas Chartijos 21 straipsnyje, ir jo savaime pakanka, kad privatiems asmenims būtų suteikta teisė, kuria galima remtis į Sąjungos teisės taikymo sritį patenkančiuose jų ginčuose (šiuo klausimu žr. 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Egenberger*, C-414/16, EU:C:2018:257, 76 punktą).

70 Todėl, jeigu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pagrindinėje byloje nuspręs, kad neįmanoma užtikrinti Sąjungos teisę atitinkančio nagrinėjamos nacionalinės nuostatos aiškinimo, jis šios nuostatos turės netaikyti.

71 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į antrojo klausimo pirmą dalį reikia atsakyti, kad, jeigu dviejų privačių asmenų ginčą nagrinėjantis nacionalinis teismas taikytinos nacionalinės teisės negali aiškinti taip, kad ji atitiktų Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalį, jis pagal savo kompetenciją turi užtikrinti iš Sąjungos teisės bendrųjų principų, kaip antai dabar Chartijos 21 straipsnyje įtvirtinto nediskriminavimo dėl religijos ar tikėjimo principo, teisės subjektams kylančią teisinę apsaugą ir garantuoti visišką iš jų kylančių teisių veiksmingumą, taigi prireikus netaikyti nė vienos prieštaraujančios nacionalinės teisės nuostatos.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

72 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

1. **2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyvos 2000/78/EB, nustatančios vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus, 4 straipsnio 2 dalies antra pastraipa turi būti aiškinama taip:**

   – **pirma, bažnyčia ar kita organizacija, kurios veiklą reguliuojančios normos grindžiamos religija ar įsitikinimais, valdanti ligoninę, kurios teisinė forma – privatinės teisės reglamentuojama kapitalo bendrovė, gali nuspręsti vadovaujamas pareigas einantiems savo darbuotojams taikyti kitokius sąžiningo ir ištikimo šią veiklą reguliuojančių normų laikymosi reikalavimus, atsižvelgdama į šių darbuotojų išpažįstamą tikėjimą ar į tai, kad**

jie neišpažįsta jokio tikėjimo, tik jeigu prireikus šiam sprendimui gali būti taikoma veiksminga teisminė kontrolė, kad būtų patikrinta, ar jis atitinka šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalyje nustatytus kriterijus, ir,

– **antra, vadovaujamas pareigas einančių darbuotojų skirtingas vertinimas atsižvelgiant į jų išpažįstamą tikėjimą ar į tai, kad jie neišpažįsta jokio tikėjimo, dėl sąžiningo ir ištikimo tą veiklą reguliuojančių normų laikymosi reikalavimų atitinka tą direktyvą, tik jeigu dėl atitinkamos profesinės veiklos pobūdžio ar jos vykdymo konteksto religija ar įsitikinimai yra esminis, teisėtas ir pateisinamas profesinis reikalavimas pagal aptariamos bažnyčios ar organizacijos veiklą reguliuojančias normas ir atitinka proporcingumo principą, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.**

2. **Jeigu dviejų privačių asmenų ginčą nagrinėjantis teismas taikytinos nacionalinės teisės negali aiškinti taip, kad ji atitiktų Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalį, jis pagal savo kompetenciją turi užtikrinti iš Sąjungos teisės bendrųjų principų, kaip antai dabar Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 21 straipsnyje įtvirtinto nediskriminavimo dėl religijos ar tikėjimo principo, teisės subjektams kylančią teisinę apsaugą ir garantuoti visišką iš jų kylančių teisių veiksmingumą, taigi prireikus netaikyti nė vienos prieštaraujančios nacionalinės teisės nuostatos.**

Parašai.